

IX. Otroci z avtističnimi motnjami

Opredelitev

Otroci z avtističnimi motnjami izkazujejo primanjkljaje, ovire oz. motnje na področjih:

- **socialne komunikacije in socialne interakcije**, ki se kažejo kot težave v verbalni in neverbalni komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah, pri vzpostavljanju socialnih odnosov, njihovemu razumevanju in vzdrževanju;
- **vedenja, interesov in aktivnosti**, ki se kažejo kot ponavljajoča in stereotipna gibanja, v uporabi predmetov na neobičajen in vedno enak način, stereotipen in ponavljajoč govor, rigidnost v mišljenju in vedenju, nagnjenost k rutinam in ritualom, preokupiranost z interesnim področjem, ki je lahko neobičajno, ter kot neobičajni odzivi na senzorne dražljaje.

Primanjkljaji se pokažejo v zgodnjem otroštvu in pomembno vplivajo na delovanje na socialnem, izobraževalnem in drugih pomembnih področjih otrokovega trenutnega delovanja. Avtistično motnjo opredelimo, kadar so primanjkljaji v socialni komunikaciji večji, kot bi jih pričakovali glede na siceršnjo otrokovo razvojno raven.

Primanjkljaji, motnje oz. ovire otrok z avtističnimi motnjami se na navedenih področjih izkazujejo v različnih stopnjah in v različnih kombinacijah intenzitet in povzročajo bolj ali manj slabo prilagodljivost zahtevam socialnega okolja. Otroci z avtističnimi motnjami imajo tako ne glede na kognitivni potencial različno znižane zmožnosti za prilagajanje zahtevam okolja, v katerem živijo. Stopnja izraženosti težav se spreminja v različnih življenjskih obdobjih in v različnih socialnih kontekstih. Izraženi primanjkljaji pomenijo pomembno oviro pri socialnem vključevanju in razvoju samostojnosti.

Prilagoditvene spretnosti na področjih konceptualnih, socialnih in praktičnih veščin pri otrocih z avtističnimi motnjami so pomemben pokazatelj njihovega delovanja in hkrati področje, na katerem potrebujejo največ podpore, pomoči in prilagoditev. Zgodnja obravnava, usmeritev v ustrezen vzgojno-izobraževalni program ter otroku prilagojena nadaljnja obravnava lahko pomembno prispevajo k razvijanju prilagoditvenih spretnosti otrok z avtističnimi motnjami.

Kriteriji

Glede na stopnjo izraženosti primanjkljajev, ovir oz. motenj ločimo otroke z avtističnimi motnjami, ki imajo lažji, zmerni ali težji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji.

1) Lažji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji

Otrok ima težave pri navezovanju stikov. Neustrezno se odziva na socialne pobude drugih ljudi in lahko kaže zmanjšan interes za interakcijo z drugimi. Neustrezno vzpostavlja socialne odnose, kaže se pomanjkanje vzajemnosti v komunikaciji, slaba integracija

verbalne in neverbalne komunikacije ter težave pri prilagajanju vedenja različnim socialnim okoliščinam.

2) Zmerni primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji

Otrok ima pomembne primanjkljaje na področju verbalne in neverbalne socialne komunikacije. Opazno je omejeno vzpostavljanje socialnih odnosov in zmanjšano oz. neustrezno odzivanje na socialne pobude drugih. Otrok zmanjšano izraža in deli interese in čustva z drugimi, neustrezno vzpostavlja očesni stik. Njegova govorica telesa je neobičajna, kaže primanjkljaje pri razumevanju in uporabi gest ter težave pri sodelovanju v simbolični igri.

3) Težji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji

Otrok ima zelo pomembne primanjkljaje na področju verbalne in neverbalne socialne komunikacije, ki povzročajo izrazite motnje v njegovem funkcioniranju. Zelo omejeno vzpostavlja socialne odnose in se minimalno odziva na socialne pobude drugih. Ne zmore začeti ali odgovoriti na pobudo po socialni interakciji, obrazna mimika in neverbalna komunikacija sta odsotni, za vrstnike se ne zanima.

IN

A) Lažji primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti

Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča odstopanja v funkcioniranju na enem ali več področjih. Otrok ima težave pri prehajanju med dejavnostmi. Težave na področju organizacije in načrtovanja ovirajo otrokovo samostojnost.

B) Zmerni primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti

Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča pomembna odstopanja pri prilagajanju na spremembe. Otrok je preveč okupiran z interesi in/ali vedenji, ki se pojavljajo tako pogosto, da so očitni tudi naključnemu opazovalcu in vplivajo na otrokovo delovanje na več različnih področjih. Otrok kaže stisko, če mora svoje vedenje spremeniti oz. prilagoditi zahtevam okolja.

C) Težji primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti

Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča zelo pomembna odstopanja pri prilagajanju na spremembe. Otrok je tako preokupiran z interesi in/ali vedenji, da to onemogoča

njegovo delovanje na več različnih področjih. Otrok kaže veliko stisko, če mora svoje vedenje spremeniti oz. prilagoditi zahtevam okolja.

PRILOGA 5

Kriteriji za začasnega spremljevalca za otroke z avtističnimi motnjami

Otroci z avtističnimi motnjami so upravičeni do začasnega spremljevalca, če so opredeljeni kot otroci z avtističnimi motnjami, **ki imajo zmerne ali težje primanjkljaje na področju socialne komunikacije in socialne interakcije in/ali zmerne ali težje primanjkljaje na področju vedenja, interesov in aktivnosti.**

Literatura

- American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, Text Revision, Washington, DC, American Psychiatric Association, 2000.
- Attwood, T. (2007). Aspergerjev sindrom – Priročnik za starše in strokovne delavce. Ljubljana: Megaton, d. o. o.
- Attwood, T., Callesen, K., Moller Nielsen, A. (2008). The CAT-kit. Cognitive Affective Training. Arlington, Future Horizons.
- Dickinson, P., Hannah, L. (2008). Lahko se obrne na bolje ... Vodič za starše in skrbnike (Kako se spopadamo z vedenjskimi težavami pri majhnih otrocih z avtizmom). Ljubljana: Center Društvo za avtizem.
- DSM-5 Diagnostic Criteria. Pridobljeno s <http://www.autismspeaks.org/what-autism/dsm-5> (19. 11. 2013).
- Hannah, L. (2009). Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra: priročnik za starše in strokovnjake v rednih šolah in vrtcih. Ljubljana: Center Društvo za avtizem.
- Jurišič, B. D. (2006). Učenje otrok s spektroatistično motnjo za čim bolj samostojno življenje in delo. Izbrana poglavja iz pediatrije, str. 174–189.
- Kodrič, J. (2010). Psihološko ocenjevanje otrok z motnjo v duševnem razvoju. Strokovno gradivo, 3. posvet na temo Življenje oseb z Downovim sindromom – usmerjanje otrok z DS in drugih otrok z motnjo v duševnem razvoju. Ljubljana: Sožitje, Sekcija za Downov sindrom.
- Klemenc, A. (2012). Kako je biti jaz? Knjiga o fantu z Aspergerjevim sindromom. Ljubljana: DZC Janeza Levca.
- Lipec Stopar, M. (2010). Teoretični pogled specialnega pedagoga na usmerjanje. Strokovno gradivo/prispevek na konferenci, str. 21–28.
- Macedoni Lukšič, M. idr., (2009). Smernice za celostno obravnavo oseb s spektroatističnimi motnjami. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. (2013). Ur. l. RS, št. 88/2013.
- Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami. (2013). Ur. l. RS, št. 88/2013.
- Rogič Ožek, S., Cesar M., Jekovec Prešeren, E. M., Ponebšek, K., Štefanec M., Turk Haskič, A. (2014). Navodila za vzgojno-izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke z avtističnimi motnjami v devetletni osnovni šoli. Neobjavljeno gradivo.
- Stropnik, S., Kodrič, J. (2012). Prilagoditvene spretnosti. Psihološka obzorja, št. 21/2, str. 41–50.
- Whitaker, P. (2011). Težavno vedenje in avtizem – razumevanje je edina pot do napredka. Ljubljana: Center za avtizem.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. (2011). Ur. l. RS, št. 58/2011.
- Žiberna, E., Rogič Ožek, S., Filipčič Mrak, T., Werdonig, A., Kuhar, D., Švaglič, M. idr. (2013). Strokovne podlage za izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela z otroki z motnjami avtističnega spektra v osnovni šoli. Neobjavljeno gradivo.